

Stella Mavrogiorgou (Geographer), Christy (Chryssanthi) Petropoulou (Assist. Professor)

Department of Geography, University of the Aegean

stellamavr@outlook.com, christy.p@aegean.gr

Οι οικοκοινότητες ως προ-εικονιστικές προτάσεις νέων τρόπων συνύπαρξης;

Περίληψη (Abstract)

Η παρούσα εργασία διερευνά τα οικοκοινοτικά εγχειρήματα στην Ευρώπη και πιο ιδιαίτερα στην Ελλάδα με βιβλιογραφική όσο και επιτόπια έρευνα. Σκοπός της εργασίας είναι η διερεύνηση των οικοκοινοτικών εγχειρημάτων σε σχέση με το αν θα μπορούσαν να είναι μια προ-απεικόνιση διαφορετικής οργάνωσης της κοινωνίας καθώς και αν μπορούν να συμβάλουν με τις προτάσεις τους στους αγώνες κατά της καταστροφής του περιβάλλοντος, της εκμετάλλευσης ανθρώπου από άνθρωπο και της αύξησης των κοινωνικών ανισοτήτων. Η εργασία αυτή έγινε αξιοποιώντας εργαλεία ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας (συμμετοχική παρατήρηση και συνεντεύξεις). Αρχικά παρουσιάζονται τα υλικά και μέσα που χρησιμοποιούν οι οικοκοινότητες και γίνεται μια αρχική παρουσίαση των οικοκοινοτήτων μέσω του Παγκόσμιου Δικτύου Οικοκοινοτήτων (GEN) με την μέθοδο των καρτελών. Ειδικότερα διερευνώνται θέματα όπως η διαχείριση και χρήση των φυσικών πόρων (π.χ. δόμηση, ενέργεια), η αλληλέγγυα οικονομία, η θέση των γυναικών και η άμεση συμμετοχή των ανθρώπων στον τρόπο λήψης των αποφάσεων. Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας φανερώνουν ότι οι οικοκοινότητες είναι ένα πολύπλευρο φαινόμενο που δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται με στερεότυπα και χρήζει έρευνας σε βάθος. Για παράδειγμα : Μόνο ορισμένες από αυτές φαίνεται να παρουσιάζουν προ-εικονιστικά χαρακτηριστικά ενός άλλου κοινωνικού συστήματος (αντιπατριαρχικά, αντικαπιταλιστικά, αμεσοδημοκρατικά, απο-αναπτυξιακά). Τέλος, παρά το ότι πολλές από αυτές δεν είναι επί της ουσίας οικοκοινότητες, όλες οι συλλογικότητες προτάσσουν απλές “λύσεις” στα πιο σύνθετα ζητήματα της κοινωνίας, αξιοποιώντας τις τοπικές παραδόσεις και διερευνώντας νέους πιο ειρηνικούς τρόπους συνύπαρξης.

Λέξεις κλειδιά: οικοκοινότητες, κοινωνική οικολογία, αποανάπτυξη, αλληλέγγυα οικονομία, προ-απεικονιστικές προτάσεις

Εισαγωγή (Introduction)

Το περιβαλλοντικό κίνημα που δημιουργήθηκε κατά την δεκαετία του '70 μεταξύ άλλων οδήγησε στην δημιουργία των πρώτων οικοκοινοτήτων. Πολλές από αυτές οργανώθηκαν στη συνέχεια και συγκροτήθηκαν στο Παγκόσμιο Δίκτυο Οικοκοινοτήτων (Global Ecovillage Network- GEN). Στην παρούσα εργασία θα διερευνήσουμε τις λεγόμενες οικοκοινότητες μέσω βιβλιογραφικής αλλά και επιτόπιας έρευνας, με σκοπό να δούμε εάν η θεωρία που έχουμε επιλέξει όπου συνήθως παρουσιάζεται ως βάση ανάπτυξης των οικοκοινοτήτων απαντάται ή όχι στην πράξη. Επιπλέον μας ενδιαφέρει αν οι οικοκοινότητες είναι προεικονιστικά μοντέλα νέων τρόπων συνύπαρξης. Με τον όρο προεικονιστικά εννοούμε τη δημιουργία προπλασμάτων νέων κόσμων μέσα στους υπάρχοντες, έννοια που θα αναλυθεί στο επόμενο κεφάλαιο. Επίσης μας ενδιαφέρουν ζητήματα όπως αυτά της κοινωνικής

οικολογίας (Bookchin, 2007), της αλληλέγγυας και συνεργατικής οικονομίας, της αποανάπτυξης και των συμμετοχικών μορφών δημοκρατίας.

Η εργασία αυτή έγινε αξιοποιώντας εργαλεία ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας (συμμετοχική παρατήρηση και συνεντεύξεις). Αρχικά εστιάζει στα υλικά και τα μέσα που χρησιμοποιούν οι οικοκοινότητες και γίνεται μια παρουσίαση των οικοκοινοτήτων μέσω του Παγκόσμιου Δικτύου Οικοκοινοτήτων (GEN- Global Ecovillage Network) με την μέθοδο των καρτελών. Ειδικότερα διερευνώνται θέματα όπως η διαχείριση και χρήση των φυσικών πόρων (π.χ. δόμηση, νερό, ενέργεια), η αλληλέγγυα οικονομία και η άμεση συμμετοχή των ανθρώπων στον τρόπο λήψης των αποφάσεων και οι κοινωνικές και πολιτικές πρακτικές (αποφάσεις, οικονομία). Με βάση τα παραπάνω και σε συνδυασμό με τις προεικονιστικές προσεγγίσεις διερευνούμε αν οι οικοκοινότητες συνιστούν ή όχι προεικονιστικές προτάσεις νέων τρόπων συνύπαρξης.

Θεωρητικό πλαίσιο

Την δεκαετία του '60 άρχισαν να εμφανίζονται διάφορα νέα κοινωνικά κινήματα μεταξύ άλλων τα αντιπολεμικά κινήματα (Βιετνάμ), το κίνημα για τα δικαιώματα των γυναικών, περιβαλλοντικά κινήματα, αμφισβητισιακό φοιτητικό κίνημα (Μάης του 68) η αντικουλτούρα, οι χίπις και άλλα. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο αναπτύχθηκε η κριτική γεωγραφία (με βασικούς εκπροσώπους τους Lefebvre, Massey και Harvey) που επηρεάστηκε από τους αναρχικούς γεωγράφους Reclus, Kropotkin και τις ριζοσπαστικές μαρξιστικές προσεγγίσεις. Παράλληλα αναπτύχθηκε η ριζοσπαστική αναρχική οικολογία (Μπούκτσιν, 1970) η οποία, σε συνδυασμό με τους παραπάνω, επηρέασε αργότερα ορισμένες από τις γεωγραφικές προσεγγίσεις και ιδιαίτερα ορισμένους αυτόνομους μαρξιστές. Βασικός πυρήνας της πολιτικοποιημένης κοινωνικής οικολογίας του Μπούκτσιν, ήταν η ιδέα της κυριαρχίας επί της φύσης, που όπως υποστήριζε προερχόταν από την κυριαρχία του ανθρώπου πάνω στον άνθρωπο (Μπούκτσιν, 1970). Ο Μπούκτσιν βλέπει το περιβάλλον (χλωρίδα, πανίδα) ως «πρώτη φύση» και την κοινωνία ως «δεύτερη φύση» (Μπούκτσιν, 1989), με το σκεπτικό πως η κοινωνία δεν εμφανίστηκε ξαφνικά, αλλά είναι αποτέλεσμα της «πρώτης φύσης» μέσα από διάφορες διεργασίες. Έτσι τα οικολογικά προβλήματα που εμφανίστηκαν σε προηγούμενες δεκαετίες αλλά συνεχίζονται και μέχρι σήμερα, οι πολιτικοί κοινωνικοί οικολόγοι τα αναγάγουν σε κοινωνικά. Με λίγα λόγια υποστηρίζουν την μη ιεραρχία σε όλα τα επίπεδα και την αντιστροφή των τάσεων που χαρακτηρίζουν την καπιταλιστική/ανταγωνιστική κοινωνία με πρακτικές όπως η αποκέντρωση των πόλεων, η ανθεκτική παραγωγή κ.α. Οι ιδέες αυτές έρχονται να συναντήσουν τις πρόσφατες φεμινιστικές – αντιπατριαρχικές προσεγγίσεις που προτάσσουν την πόλη της αλληλεγγύης και της στοργής σε αντιπαράθεση με την ανταγωνιστική και επιχειρηματική πόλη (Petroπούλου 2018). Σε αυτήν την κατεύθυνση βρίσκεται η θεωρητική αναζήτηση της παρακάτω εργασίας. Διερευνούμε δηλαδή αν και κατά πόσο εφαρμόζονται ορισμένες ιδέες οι οποίες εμφανίζονται ως προτάγματα στις συζητήσεις που γίνονται για τις οικοκοινότητες.

Μία από τις έννοιες που χρησιμοποιήθηκαν από τα ανερχόμενα πολιτικά – οικολογικά κινήματα είναι η έννοια της «προεικονιστικής πολιτικής». Μια προεικονιστική προσέγγιση επιδιώκει να δημιουργήσει τη νέα κοινωνία μέσα "στο παλιό" αναπτύσσοντας προεικονιστικούς θεσμούς και τρόπους αλληλεπίδρασης που προετοιμάζουν τον επιθυμητό μετασχηματισμό. Σύμφωνα με την Darcy K. Leach, (2013) ο όρος προεικονιστική πολιτική αναφέρεται σε έναν πολιτικό προσανατολισμό βασισμένο στην αρχή ότι οι στόχοι που

επιτυγχάνει ένα κοινωνικό κίνημα διαμορφώνονται ριζικά από τα μέσα που χρησιμοποιεί και ότι, ως εκ τούτου, τα κινήματα πρέπει να κάνουν το καλύτερο δυνατό για να επιλέξουν μέσα που ενσωματώνουν ή "προδιαμορφώνουν" το είδος της κοινωνίας που θέλουν να επιτύχουν. Ορισμένοι συγγραφείς αναφέρονται σε "προεικονιστικές πολιτικές" των κινήματων μέσα από Νεο-Γκραμισιανές προσεγγίσεις των αναδυόμενων αντί-ηγεμονιών (Ουνίña, 2013) ή μέσα από μετα-ηγεμονικές προσεγγίσεις που σχετίζονται με οριζόντιες προεικονιστικές πολιτικές (Κιουρκιολίς, Katsanbekis 2016). Τέλος, ορισμένοι συγγραφείς (Maeckelbergh, 2014) υποστηρίζουν ότι δεν μπορούν να διαχωριστούν οι προεικονιστικές διαδικασίες από άλλες μορφές πολιτικής δράσης. Σε μια ευρύτερα δημοκρατική κατεύθυνση βρίσκεται η προσέγγιση του Raekstad (2017) όταν υποστηρίζει ότι οι προεικονιστικές πολιτικές είναι ζωτικές για την ριζοσπαστική στρατηγική όχι μόνο για το αναρχικό και το αριστερό κίνημα αλλά για όλα τα ριζοσπαστικά δημοκρατικά κινήματα. Τελικά, με τον όρο προεικονιστική πολιτική η Yates (2015) εννοεί το σύνολο των πολιτικών πρακτικών που εξασκούνται στην καθημερινή ζωή και σκοπεύουν σε κοινωνική αλλαγή. Με άλλα λόγια η προ-απεικονιστική προσέγγιση «ψάχνει» να δημιουργήσει μια νέα κοινωνία αντί να καταλάβει τις ήδη υπάρχουσες μορφές εξουσίας, όπου η κοινωνία αυτή είναι βασισμένη στην άμεση δράση και την άμεση εφαρμογή των αλλαγών (Leach, 2013). Επιπλέον, ο Holloway (2010) υποστηρίζει ότι ο τρόπος αντιμετώπισης πολλών προβλημάτων που αντιμετωπίζει το σύνολο της σημερινής κοινωνίας, θα μπορούσε να είναι η δημιουργία ρωγμών, όπως τις ονομάζει, στο καπιταλιστικό σύστημα, μέσω των οποίων μπορεί να επέλθει η ανατροπή του. Ειδικότερα οι λεγόμενες δημιουργικές αντιστάσεις, προεικονίζουν την μη βία, την ισότητα των φύλων, την άμεση συμμετοχή και την συναίνεση στη λήψη αποφάσεων καθώς δεν αφορούν ρεφορμιστικές τάσεις, αλλά μια συνειδητή αυτοοργάνωση, μη καπιταλιστικών, μη ιεραρχικών και προσβάσιμων τρόπων ζωής (Βαρκαρόλης, 2012).

Η αμφισβήτηση των ρυθμών της σημερινής κοινωνίας, της εκμετάλλευσης ανθρώπου από άνθρωπο και της υποβάθμισης του φυσικού περιβάλλοντος και άλλων περιβαλλοντικών και κοινωνικών ζητημάτων, ώθησε στην δημιουργία των λεγόμενων οικο-κοινοτήτων οι οποίες προτείνουν διαφορετικούς τρόπους ζωής που θα σέβονται τον άνθρωπο και την φύση ώστε να δημιουργήσουν μια πιο "ελαφριά" ζωή πάνω στον πλανήτη, με αργότερους ρυθμούς για μια καλύτερη κοινωνία. Σε αυτό το σημείο παραθέτουμε τον ορισμό της οικοκοινότητας σύμφωνα με την GEN (Παγκόσμιο Δίκτυο Οικοκοινοτήτων-<https://ecovillage.org/projects/what-is-an-ecovillage/> (προσβ:13.3.18): «Μια οικοκοινότητα είναι μια εσκεμμένη, παραδοσιακή ή αστική κοινότητα που είναι συνειδητά σχεδιασμένη και χρησιμοποιεί τοπικές συμμετοχικές διαδικασίες για την ολιστική ενσωμάτωση οικολογικών, οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών διαστάσεων της αειφορίας προκειμένου να αναγεννηθεί το κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον». Σύμφωνα πάλι με την GEN οι κοινότητες αυτές όποια μορφή¹ και αν έχουν, ακολουθούν 3 κεντρικές πρακτικές:

- να είναι βαθιά εδραιωμένες τοπικές συμμετοχικές διαδικασίες,
- να συμπεριλαμβάνουν κοινωνικές, πολιτισμικές, οικονομικές και οικολογικές διαστάσεις σε ένα ολικό σύστημα για να προσεγγίσουν την βιωσιμότητα, και
- να αποκαθιστούν ενεργά το κοινωνικό και φυσικό τους περιβάλλον.

¹ Οι μορφές που αναφέρονται είναι οι τρεις που είπαμε: *αστική-με κοινό όραμα της επανακάλυψης της ζωής στην πόλη* ώστε να γίνει πιο βιώσιμη, συνεργατική, συμμετοχική, *παραδοσιακή-τα ήδη υπάρχοντα χωριά και κοινότητες που θέλουν να σχεδιάσουν το δικό τους δρόμο χρησιμοποιώντας συμμετοχικές διαδικασίες συνδυάζοντας την παραδοσιακή σοφία και τις καινοτομίες, τέλος η εσκεμμένη(intentional)είναι δημιουργημένη από ανθρώπους με κοινό όραμα.*

Γενικά οι οικοκοινότητες χαρακτηρίζονται από κάποιο βαθμό αυτονομίας και αυτοδιαχείρισης σε διάφορα επίπεδα και ασκούν πρακτικές οι οποίες είναι πιο ηθικές και ανθρώπινες έχουν χαμηλό περιβαλλοντικό αποτύπωμα. Η κάθε οικοκοινότητα είναι μια ξεχωριστή οντότητα η οποία θεσπίζει τους δικούς της κανόνες, ιδέες και πρακτικές, γιατί η κάθε μια έχει δημιουργηθεί με διαφορετικό τρόπο. Όμως υπάρχουν κάποιες προσεγγίσεις που ορίζει η *GEN* για το τι δεν είναι μια οίκο-κοινότητα, περιληπτικά θα λέγαμε ότι οι οικοκοινότητες δεν είναι αποτελέσματα αλλά διαδικασίες, είναι μαθησιακά κέντρα:

- δεν είναι σχεδιασμένες από εργολάβους ή ειδικούς αλλά από τα άτομα των κοινοτήτων,
- δεν επικεντρώνονται μόνο στην οικολογία παρόλο που πολλές ξεκίνησαν έτσι,
- η συντήρηση και αποκατάσταση της φύσης επιτυγχάνεται όταν υπάρχει δυνατή κοινωνική δομή, καθώς οι άνθρωποι βρίσκουν τρόπους να παντρέψουν την αγάπη για τον πλανήτη και την ανάγκη να βγάλουν τα προς το ζην,
- δεν είναι νησίδες για πλούσιους και για την μεσαία τάξη.

Πολλές κοινότητες του Παγκόσμιου Νότου εμπλέκονται με την *GEN* καθώς και πολλές του Παγκόσμιου Βορρά προσπαθούν να απλοποιήσουν τους τρόπους ζωής (π.χ. χαμηλό οικολογικό αποτύπωμα) και τέλος οι κοινότητες δεν χρειάζεται να αυτοαποκαλούνται οικοκοινότητες για να αναγνωριστούν από την *GEN*. Στην παρούσα εργασία θα ερευνήσουμε αν οι οικοκοινότητες είναι προ-απεικονιστικές προτάσεις και συνάδουν με τους τέσσερεις παρακάτω άξονες : «ολιστικές οικολογικές δράσεις», «αλληλέγγυα και συνεργατική οικονομία», «οριζοντιότητα και άμεση ή συμμετοχική δημοκρατία» και γενικότερα με την έννοια της «αποανάπτυξης»².

Μια πρώτη πρόταση - πρακτική που ορίζει τις οικοκοινότητες είναι η παρακάτω, που την ονομάζουμε σε σύντμηση «ολιστικές οικολογικές δράσεις»: «ολιστική ενσωμάτωση οικολογικών, οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών διαστάσεων της αειφορίας προκειμένου να αναγεννηθεί το κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον». Στα πλαίσια αυτής γίνονται μια σειρά εκπαιδευτικές αλλά και ζωτικές καθημερινές δράσεις που αποσκοπούν στην καλύτερη ζωή των κατοίκων της σε σχέση με τη δόμηση, την ενέργεια, την διαχείριση του νερού και των αποβλήτων, παραδείγματος χάριν: χρήση φυσικών υλικών για την κατασκευή κατοικιών, βιολογικές αγροτικές καλλιέργειες, διατήρηση σπόρων, ανακύκλωση, αλλά και ευρύτερα κοινωνικά – πολιτιστικά θέματα όπως καλλιέργεια μη βίαιων πρακτικών, φεμινιστικές οικολογικές προσεγγίσεις στη διαχείριση του σώματος κλπ. Μια πιο ριζοσπαστική ελευθεριακή προσέγγιση θέτει ζητήματα αμφισβήτησης συνολικά του πατριαρχικού καπιταλιστικού συστήματος.

Μια δεύτερη πρόταση αλλά και πρακτική που ακολουθείται από τις λεγόμενες οικοκοινότητες με σκοπό την προετοιμασία για μια νέα κοινωνία, είναι η «αλληλέγγυα και η συνεργατική οικονομία». Σύμφωνα με τον Miller (2005) η αλληλέγγυα οικονομία περιλαμβάνει όλες τις δραστηριότητες παραγωγής, διανομής και κατανάλωσης που συμβάλουν στον «εκδημοκρατισμό της οικονομίας», είναι όλες οι πρωτοβουλίες από τα κάτω που συνδέουν «οριζόντια σε ένα ορατό δημιουργικό δίκτυο αντίστασης στην οικονομία της αγοράς» Καθώς επίσης η αλληλέγγυα οικονομία επιχειρεί να αλλάξει όλο το οικονομικό και κοινωνικό σύστημα και να «προβάλει ένα διαφορετικό μοντέλο ανάπτυξης

² Όσον αφορά την αποανάπτυξη και την συζήτηση γύρω από την ανάπτυξη στην *GEN* έχουν πολλές και διαφορετικές όχι ακριβώς κατασταλαγμένες προσεγγίσεις στο εσωτερικό τους, το ζήτημα αυτό είναι υπό διερεύνηση στο εσωτερικό αυτού του δικτύου. Μία έρευνα που θέτει εκ νέου τις βάσεις της αειφορίας είναι στο Asara, Otero, Demaria, Corbera (2015)

που θα βασίζεται στις αρχές της» (Καβουλάκος, Γκριτζάς, 2012). Τα πιο ριζοσπαστικά σχήματα αλληλέγγυας συνεργατικής οικονομίας στηρίζονται στην έννοια του «μοιράζομαι» και αναφέρονται σε δίκτυα συλλογικότητας που δρουν ανεξάρτητα από το κράτος και χρηματοδοτικούς θεσμούς (τοπικούς, παγκόσμιους) και σε μη κερδοσκοπικούς συνεταιρισμούς εργαζομένων που διέπονται από την αρχή της ίσης μη αποξενωμένης εργασίας και της μοναδικής κατ' άτομο και ίσης ψήφου στα πλαίσια συνελεύσεων που λαμβάνουν τις αποφάσεις (Petrovou, 2013).

Μια τρίτη πρόταση αλλά και πρακτική που ακολουθείται από τις λεγόμενες οικοκοινότητες είναι οι λεγόμενες συμμετοχικές μορφές δημοκρατίας, όπως η άμεση δημοκρατία, μια μορφή λαϊκής αυτοκυριαρχίας με εργαλεία τις διαβουλευτικές συνελεύσεις και σκοπό την ισότητα, ή ακόμα μια μορφή οριζοντιοτισμού (Sitrin, 2016). Μια πιο προωθημένη μορφή δημοκρατίας είναι η λεγόμενη ελευθεριακή δημοκρατία, η οποία είναι μια μορφή αυτοδιακυβέρνησης η οποία απορρίπτει την ιεραρχική δομή της κοινωνίας και την κυριαρχία. Ως απόρροια του προηγούμενου έχουμε τον ελευθεριακό κοινοτισμό έναν όρο που εισήγαγε ο Μάρει Μπούκτσιν που περιγράφει μια κοινωνία χωρίς κράτος, εξουσία και ιεραρχία. Χαρακτηριστικά της είναι η αποκέντρωση και η ομοσπονδιοποίηση (Μπούκτσιν, 2006). Ελάχιστες όμως οικοκοινότητες τοποθετούνται ξεκάθαρα σε αυτήν την συζήτηση στα καταστατικά τους που περιλαμβάνουν μια πολυμορφία δράσεων και πρακτικών. Τέλος μια από αυτές τις νέες προτάσεις για την μελλοντική κοινωνία που συμπυκνώνει κατά κάποιον τρόπο τα παραπάνω και την χρησιμοποιούν ορισμένες οικοκοινότητες είναι η έννοια της αποανάπτυξης³ η οποία έρχεται σε αντιπαράθεση με την έννοια της αειφόρου ανάπτυξης μιας και θεωρεί ότι οι δύο έννοιες «αειφορία» και «ανάπτυξη» δεν μπορούν να συνυπάρχουν αφού είναι αντιφατικές μεταξύ τους. Ορισμένες οικοκοινότητες θέτουν αυτούς τους στόχους στα καταστατικά τους χωρίς απαραίτητα να τους κατονομάσουν ως «αποαναπτυξιακούς».

Μεθοδολογία

Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε έγινε με ποσοτικά αλλά και ποιοτικά εργαλεία. Αρχικά έγινε καταγραφή όλων των ευρωπαϊκών οικοκοινοτήτων από την βάση δεδομένων της GEN και περάστηκαν σε φύλλα Excel με βάση την χώρα, το όνομα κάθε κοινότητας, εάν είναι εγκατεστημένη, ή υπό κατασκευή, αν είναι "project - πρόταση" οικοκοινότητας, περμακουλτούρας, εκπαιδευτικό ή/και σχετίζεται με τον οικότουρισμό. Σύμφωνα με την καταγραφή που έγινε στο Excel (πίνακας 1- πηγή GEN) έχουμε συνολική καταγραφή των 137 οικοκοινοτικών εγχειρημάτων στην Ευρώπη (εκτός Ελλάδας) και παρατηρήθηκε ότι από αυτές τα 54 είναι εγχειρήματα που σχετίζονται με τον οικότουρισμό και 9 εκπαιδευτικά εγχειρήματα. Στην Ελλάδα η καταγραφή περιλαμβάνει 21 οικοκοινοτικά εγχειρήματα και έχουμε τρεις διαφορετικές πηγές προέλευσης τους: GEN (<https://ecovillage.org/>), την λίστα που έχει φτιάξει η ομάδα Ηλιόσποροι (<http://iliosporoi.net/>), την λίστα των Free and Real (<http://dots.freeandreal.org/>) (πρόσβαση 5/3/18). Από τα 21 εγχειρήματα που αναφέρονται τα 13 ανήκουν στο δίκτυο της GEN. Αυτές οι κατηγορίες κάνουν μια αρχική κατηγοριοποίηση του κάθε εγχειρήματος και βοηθούν στην πιο εύκολη μελέτη και

³ Η έννοια της αποανάπτυξης πρώτη φορά σαν έννοια χρησιμοποιήθηκε από τον Αντρέ Γκορζ το 1972 (Καλλής, Ντεμάρια, Ντ'Αλίζα, 2017), άλλοι θεμελιωτές της έννοιας της αποανάπτυξης είναι ο Ρόεγκεν (Georgescu-Roegen) το 1971, ο Ivan Illich το 1973, ο Αμάρ το 1976, ιδέες των οποίων διέδωσε ο Λατούς (Latouch) με επιρροές από τις έρευνες του Κορνήλιου Καστοριάδη. Η αποανάπτυξη θα μπορούσαμε να πούμε πως είναι ένα εγχείρημα εκούσιας «οικονομικής συρρίκνωσης» της παραγωγής και της κατανάλωσης με σκοπό την κοινωνική και οικολογική βιωσιμότητα (Demaria et al. , 2012), ή πιο απλά θα μπορούσαμε να πούμε ότι στην αποανάπτυξη υποστηρίζεται ότι δεν χρειάζεται να παράγουμε ή να καταναλώνουμε όλο και περισσότερο (Αναστασόπουλος, 2013).

περιγραφή για την εξαγωγή συμπερασμάτων. Σε ξεχωριστό φύλλο excel περάστηκαν πάλι από την ίδια βάση δεδομένων τα ελληνικά εγχειρήματα με τις ίδιες κατηγορίες δηλαδή το όνομα κάθε εγχειρήματος, που βρίσκεται, εάν σχετίζεται με την περμακουλτούρα, την εκπαίδευση και τον οικοτουρισμό. Έπειτα δημιουργήθηκε ένας οδηγός ημι-δομημένης συνέντευξης με βασικό στόχο της έρευνας την διερεύνηση του τρόπου λειτουργίας μας οικοκοινότητας. Τα ερευνητικά ερωτήματα ήταν τα εξής:

1. Αναφορικά με τον οικισμό (πόσα άτομα είναι και πόσα μπορούν να φιλοξενηθούν σε αυτόν τον χώρο). Ποια η γεωγραφική θέση του οικισμού.
2. Λίγα λόγια για τα τμήματα του οικισμού.
3. Ποιοι μπορούν να έχουν πρόσβαση.
4. Ποιοι οι φυσικοί πόροι που διαχειρίζονται για την κάλυψη βασικών αναγκών(νερό, φαγητό) και για την παραγωγή ενέργειας.
5. Ποια τα απορρίμματα της κοινότητας και πώς διαχειρίζονται.
6. Πως γίνεται ο καταμερισμός των εργασιών και τι είδη εργασιών υπάρχουν.
7. Υπάρχει κάποιο είδος οικονομίας εντός της κοινότητας.
8. Με ποιον τρόπο επικοινωνεί η κοινότητα; Υπάρχει τηλεφωνικό δίκτυο; Ίντερνετ;
9. Ανθρώπινη συμβίωση, σε ποιες αρχές στηρίζονται; (συζήτηση για την αποανάπτυξη, τον ελευθεριακό κοινοτισμό, ισότητα κλπ.).

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε επίσης με συμμετοχική παρατήρηση και ποιοτικές συνεντεύξεις. Το πεδίο της έρευνας ήταν η βόρεια Εύβοια, όπου στα πλαίσια της έρευνας υπήρξε συμμετοχή σε ένα οικολογικό φεστιβάλ, που σκοπό είχε την εκπαίδευση σε διάφορα θέματα που σχετίζονται με την διατροφή και το σώμα, το σεβασμό και την αγάπη στη φύση και τον άνθρωπο, καθώς και την οικονομία σε κοινά αγαθά (νερό), την ανακύκλωση και κομποστοποίηση. Στη συνέχεια υπήρξε παραπάνω καταγραφή των οικοκοινοτήτων, με την μέθοδο των καρτελών, οι καρτέλες περιλαμβάνουν όλες τις καταγραφές από το Excel και έχουν την παρακάτω μορφή. Οι καρτέλες παρουσιάζουν τις κοινότητες για τις οποίες υπάρχει πρόσβαση σε πληροφορία είτε μέσω της GEN (Global Ecovillage Network) ή/ και μέσω των ιστοσελίδων της κάθε μιας και αποτελούν μια πιο ολοκληρωμένη καταγραφή και κατηγοριοποίηση των οικοκοινοτήτων. Για τα ελληνικά εγχειρήματα χρησιμοποιήθηκαν τρεις διαφορετικές πηγές για την καταγραφή και ταυτοποίηση των εγχειρημάτων. Η GEN αρχικά, η λίστα που έχει φτιάξει η ομάδα Ηλιόσποροι (<http://iliosporoi.net/>) καθώς επίσης και της ομάδας Free and Real (<http://dots.freeandreal.org/>).

Δεν υπήρχε για όλες πρόσβαση σε πληροφορία, έτσι κρατήθηκαν προς μελέτη όσες είχαν πληροφορίες καθώς και όσες ήταν επί της ουσίας οικοκοινότητες και συνάδουν με όσα ειπώθηκαν παραπάνω για το τι είναι και τι δεν είναι οικοκοινότητα. Στην παρούσα εργασία δεν μας ενδιαφέρουν ξενοδοχειακές μονάδες που έχουν πρόσχημα τις πράσινες-οικολογικές διακοπές ούτε θρησκευτικές ομάδες που παρατηρήθηκαν. Έτσι από τις παραπάνω πηγές έγινε μια καινούρια λίστα με ποια εγχειρήματα λειτουργούν μέχρι και σήμερα (μέσω διασταυρώσεων στο διαδίκτυο και στα κοινωνικά δίκτυα και τηλεφωνικών συνεντεύξεων), λόγω του ότι πολλά από αυτά δεν λειτούργησαν για διάφορους λόγους.

Πίνακας 1: Παράδειγμα από την ολοκληρωμένη καταγραφή που έχει γίνει με το excel

Country	Name	Ecovillage	Permacult	Established	Under construction	Ecotourism	Educational Project
Ισλανδία	The snaefellsas Community	1	1	1		1	1
	Hundalecovillage	1		1			
Νορβηγία	Camphill Community:Vallersund Gaor	1		1			
		1		1			
Σουηδία	Ekoby Vaxhuset	1	1			1	1
	EKBO	1		1			
	Charlottendalls Farm and ecovillage	1	1	1			
Φινλανδία	Rydebacke	1	1			1	1
		1		1			
	Tonttula FBK	1					
	Gaija	1					
Φινλανδία	Keuruu Ecovillage	1	1	1		1	
	Katajamaki	1		1			
		1		1			

Πλαίσιο 1: Παράδειγμα καταγραφής οικοκοινοτήτων με την μέθοδο των καρτελών

Όνομα: Munkesoegaard

Έτος ίδρυσης: 2000

Πληθυσμός: 225

Τοποθεσία: Δανία, Roskilde

Βασικά χαρακτηριστικά: Οικοκοινότητα

Ιστοσελίδα: www.munkesoegaard.dk/

Τρόπος δόμησης: ξύλινα σπίτια με οικολογικά χρώματα

Ενέργεια: εγκατάσταση θέρμανσης χωρίς CO2 και για ζεστό νερό, ηλιακοί συσσωρευτές, ηλιακά κύτταρα για παραγωγή

ηλεκτρισμού

Απόβλητα: συλλογή ούρων και χρήση ως βιολογικό λίπασμα, κομποστοποίηση οργανικών υπολειμμάτων (τροφή και ξύλο), ανακύκλωση.

Τρόπος λήψης των αποφάσεων: Γενικές συνελεύσεις, ομάδες κατοίκων με εκλεγμένο διοικητικό συμβούλιο για την διαχείριση κοινών λειτουργιών (θέρμανση, ανακύκλωση), ομάδες εργασίας για τεχνικές λειτουργίες (καθαρισμός δρόμων κ.α) όλοι οι κάτοικοι πρέπει να συμμετέχουν τουλάχιστον σε μια ομάδα.

Οικολογία: μηδενική εκπομπή διοξειδίου του άνθρακα(πιστοποιητικό:

<https://www.ingenco2.dk/crt/dispcust/c/2562/l/1>) χρήση οικολογικών τεχνολογιών για ανάπτυξη και αειφορία για μια αυτοδιαχειριζόμενη κοινότητα. Μετακινήσεις φιλικές στο περιβάλλον (ποδήλατο, τραίνο, οικολογικό λεωφορείο)

Εκπαίδευση: Μέσα από την συμμετοχή στις δράσεις και σε μικρά οικολογικά προγράμματα

Οικονομία: εξάρτηση από διπλανή πόλη, συνδυασμός συνεταιριστικής οικονομίας στη διαχείριση των κοινών αγαθών και ιδιωτικές κατοικίες.

Συζήτηση για την αποανάπτυξη: δεν εμφανίζεται στο καταστατικό, αντίθετα αναφέρεται σε ανάπτυξη που θα περιλαμβάνει φιλικές στο περιβάλλον τεχνολογίες και πρακτικές

Άλλα χαρακτηριστικά: 24 εκτ. Οργανική καλλιέργεια, οργανική εκτροφή ζώων, οικονομία νερού-φιλτράρισμα από φίλτρο άμμου

Αποτελέσματα της έρευνας

Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας φανερώνουν ότι οι οικοκοινότητες είναι ένα πολύπλευρο φαινόμενο που δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται με στερεότυπα και χρήζει έρευνας σε βάθος. Για παράδειγμα : Μόνο ορισμένες από αυτές φαίνεται να παρουσιάζουν προ-εικονιστικά χαρακτηριστικά ενός άλλου κοινωνικού συστήματος (αντιπατριαρχικά, αντικαπιταλιστικά, αμεσο-δημοκρατικά, από-αναπτυξιακά). Τέλος, παρά το ότι πολλές από αυτές δεν είναι επί της ουσίας οικοκοινότητες, όλες οι συλλογικότητες προτάσσουν απλές "λύσεις" στα πιο σύνθετα ζητήματα της κοινωνίας, αξιοποιώντας τις τοπικές παραδόσεις και διερευνώντας νέους πιο ειρηνικούς τρόπους συνύπαρξης. Με βάση την έρευνα που

έγινε τόσο σε τοπικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο εντοπίστηκαν κάποια χαρακτηριστικά για τις οικοκοινότητες που θα αναλυθούν παρακάτω. Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε είχε θεματικές όπως: η δόμηση, η ενέργεια, η διαχείριση νερού και αποβλήτων, ο τρόπος λήψης των αποφάσεων, η οικονομία και η κοινωνική διάρθρωση.

Σε αυτό το σημείο θα συζητηθούν τέσσερα παραδείγματα οικοκοινοτήτων που ανήκουν στο δίκτυο της GEN από την Ισλανδία (Πορτοκαλί παπαρούνα), την Πορτογαλία (Πορφυρό λουλούδι-λειτουργεί περισσότερο ως εκπαιδευτικό εγχείρημα), την Γερμανία (Βιολέτα) και την Ελλάδα(Κυκλάμινο). Τα ονόματα που χρησιμοποιούνται είναι ψευδώνυμα και αυτό γίνεται για την προστασία των προσωπικών δεδομένων κάθε μιας. Οι οικοκοινότητες αυτές αναλύθηκαν με την μέθοδο των καρτελών και έχουμε *ολιστικές οικολογικές δράσεις* (π.χ. δόμηση, ανανεώσιμες ενέργειες) και για τις τέσσερις. Στην Ισλανδία χρησιμοποιούν το ξύλο που υπάρχει στις ακτές της, στην Πορτογαλία τον άργιλο καθώς και το ξύλο στην Γερμανία κυρίως το ξύλο και το άχυρο και στην Ελλάδα τοπικά υλικά όπως πηλός, ξύλο κ.α. Σκοπός των κοινοτήτων είναι η μείωση των *αποβλήτων* και αυτό το πετυχαίνουν με την ανακύκλωση, την επαναχρησιμοποίηση και την κομποστοποίηση και την χρήση συνθετικών υγροτόπων (οργανικοί υπόνομοι με μικροοργανισμούς) που φιλτράρουν το νερό.

Όσον αφορά τον *συμμετοχικό τρόπο λήψης των αποφάσεων* παρατηρήθηκε πως όλες οι κοινότητες έχουν δημιουργήσει τους δικούς τους κανόνες και βλέπουμε πως χρησιμοποιούν μέσα όπως οι γενικές συνελεύσεις αλλά όταν πρόκειται για μεγάλους πληθυσμούς όπως πχ στην Πορτοκαλί παπαρούνα υπάρχει Συμβούλιο των Αντιπροσώπων που τα μέλη του εκλέγονται στην Ετήσια γενική συνέλευση. Στο Πορφυρό λουλούδι κατασκευάζουν ένα σύνταγμα με δικούς τους κανόνες, που ακόμα δεν είναι έτοιμο προς δημοσίευση. Στο Κυκλάμινο εκτός των συνελεύσεων χρησιμοποιούν την επιστημονική μέθοδο για να λάβουν τις αποφάσεις⁴. Παρατηρούμε πως σε όλες λειτουργούν με συνελεύσεις για να λάβουν τις αποφάσεις τους συλλογικά, όμως η τακτικότητα των συνελεύσεων ορίζεται από την κάθε μια ξεχωριστά σύμφωνα με τις δικές της ανάγκες και παράγοντες όπως ο πληθυσμός κ.α. Επιπλέον υπάρχουν πολύμορφοι τρόποι για την λήψη των αποφάσεων όπως για παράδειγμα το Forum⁵ ή η μη βίαιη επικοινωνία, πάντως αυτό που παρατηρείται είναι πως σκοπός των περισσότερων είναι η ενεργή συμμετοχή και οι συλλογικές αποφάσεις.

Όσον αφορά την *οικονομία* έχουμε διαφορετικά συστήματα. Σκοπός είναι η κάλυψη των αναγκών της κοινότητας και όχι η επίτευξη κέρδους. Στις κοινότητες που πραγματοποιήθηκε η έρευνα όλες πραγματοποιούν σεμινάρια, εργαστήρια για την κάλυψη των αναγκών της κοινότητας καθώς και την διάδοση γνώσης και τεχνοτροπιών. Στην κοινότητα Βιολέτα λειτουργούν κοπερατίβες και σκοπός είναι να κυκλοφορούν τα χρήματα εντός της. Δεν μας ενδιαφέρουν στην παρούσα εργασία οικοτουριστικές μονάδες που παρατηρήθηκαν και για αυτό τον λόγο αποκλείονται από αυτή, απλά να πούμε πως δεν πρέπει να συγχέονται οι οικοτουριστικές μονάδες με τις οικοκοινότητες. Υπάρχουν

⁴ Συνήθως αφορά τις επιστήμες, τις θεωρίες, τις πρακτικές και τα πειράματα που πραγματοποιούνται με σκοπό να εξηγήσουν αξιόπιστα, μεταξύ άλλων, και τα φαινόμενα της ζωής, της κοινωνίας, του περιβάλλοντος, καθώς και την ίδια την ύπαρξη των έμβιων οργανισμών. Γίνεται συλλογή της απαραίτητης γνώσης και πληροφoρίας για το εξεταζόμενο θέμα, διαχωρίζεται το πρόσωπο από το θέμα και τεκμηριώνονται τα δεδομένα και σχεδιάζονται και επανεξετάζονται λύσεις.

⁵ Με λίγα λόγια, Forum είναι ένας τρόπος λήψης των αποφάσεων, δημιουργούνται ομάδες με σκοπό να βγει κάποιος εκτός των ανέσεων μας (comfort-zone) νοιώθοντας ταυτόχρονα ασφάλεια. Κάποια στοιχεία εδώ: <https://www.zegg.de/en/community/social-and-communication-skills.html> , <https://ecovillage.org/solution/the-practice-of-forum-2/>

επιπλέον και άλλες πιο ριζοσπαστικές που λειτουργούν με εναλλακτικά νομίσματα ή καθόλου χρήματα και στηρίζονται στην ανταλλαγή ή τις τράπεζες χρόνου.

Τέλος στην *κοινωνική διάρθρωση* των κοινοτήτων παρατηρούμε ότι συνυπάρχουν άτομα διαφορετικά μεταξύ τους και θέλουν να συν-δημιουργήσουν μια κοινωνία συμβιωτικότητας και με το περιβάλλον, χωρίς βία, με την απελευθέρωση του ανθρώπου από τα βάρη και τις συγκρούσεις. Βασικό για τις περισσότερες είναι ο σεβασμός στην διαφορετικότητα, όμως παρατηρήθηκαν κοινότητες οι οποίες μοιάζουν με αιρέσεις και στην παρούσα εργασία δεν μας ενδιαφέρει να ασχοληθούμε με αυτές καθώς πιστεύουμε πως όποια συλλογικότητα-άτομο δεν σέβεται την ποικιλότητα/διαφορετικότητα δεν μπορεί να καταγραφεί ή μελετηθεί σύμφωνα με όσα μιλάμε εδώ. Παρατηρήθηκε πως όλες οι οικοκοινότητες και τα εγχειρήματα που αναλύουμε εδώ, όταν μπορούμε να τις ονομάζουμε οικοκοινότητες ή οικοκοινοτικά εγχειρήματα, όταν συνάδουν με τον ορισμό δηλαδή όταν ακολουθούνται κάποιες οικολογικές πρακτικές, υπάρχουν συλλογικές μορφές ιδιοκτησίας, ή κάποιο είδος συνεργατισμού, η από κοινού λήψη των αποφάσεων για τα κοινά μέσω αμεσοδημοκρατικών διαδικασιών και τέλος δίκαιη κατανομή των πόρων, της παραγωγής και της εργασίας αλλά όμως δεν πρέπει να τις αντιμετωπίζουμε σαν στατικές διαδικασίες.

Αυτό που παρατηρήθηκε γενικότερα στην Ευρώπη, είναι ότι οι οικοκοινότητες είναι σχετικά πιο παλιές διαδικασίες απ' ό τι στην Ελλάδα και έτσι κάποιες από αυτές έχουν πιο ξεκάθαρο ρόλο. Στην Ελλάδα μιλάμε πιο πολύ για εγχειρήματα. Στην συνέχεια παρατηρούμε πως οι οικοκοινότητες είναι μια δράση συλλογικότητας που προβληματίζονται γύρω από διάφορα θέματα και θέλουν να δημιουργήσουν χώρους όπου θα ζουν με τους δικούς τους κανόνες. Έτσι μπορούμε να πούμε πως οι οικοκοινότητες θα μπορούσαν να είναι προ-εικονιστικές προσεγγίσεις γιατί «φτιάχνουν κόσμους με βάση την ιδέα του κόσμου που θέλουν να φτιάξουν». Βλέπουμε πως αρνούνται τον τρόπο της σημερινής ζωής όπου κυριαρχούν οι γρήγοροι ρυθμοί, η καταστροφή του περιβάλλοντος και οι ανισότητες και προτάσσουν αντικαπιταλιστικά μοντέλα ζωής τα οποία είναι πιο απλά και με αργότερους ρυθμούς. Δηλαδή αντί για γρήγορους ρυθμούς και αποξένωση προτείνουν την συμβιωτικότητα, αντί της καταστροφής και κυριαρχίας του περιβάλλοντος προτείνουν τον σεβασμό στην φύση με πολλούς τρόπους όπως για παράδειγμα η φυσική δόμηση, οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας καθώς μαθαίνουν από αυτή, επιπλέον αντί του αποκλεισμού προτείνουν την ενεργή συμμετοχή στην λήψη των αποφάσεων και όποιων διαδικασιών χρειάζονται για τις συλλογικές αποφάσεις και τέλος βλέπουμε πως αντί της καπιταλιστικής οικονομίας της αγοράς υπάρχουν κάποιες φορές οικονομικά συστήματα εντός της κοινότητας που προσανατολίζονται σε συνεργατικότητες, στη δίκαιη εργασία, καθώς και στην αυτονομία σε κάποιο βαθμό (πχ τροφή). Τέλος παρατηρούμε πως υπάρχει συγκερασμός διαφορετικών ατόμων (ηλικίες, τόποι, ιδέες) με σκοπό την δημιουργία ενός άλλου τρόπου ζωής με παράγοντες όπως η αρμονική συμβίωση, ο σεβασμός και η αλληλοβοήθεια.

Συμπεράσματα

Συμπερασματικά οι κοινότητες που καλύπτουν τις διαστάσεις που προτείνει η GEN (οικολογική, κοινωνική, πολιτιστική, οικονομική) μπορούμε να τις αποκαλούμε οικοκοινότητες μονό όταν στην πράξη ακολουθούν πρακτικές όπως αναφέρθηκαν παραπάνω. Δηλαδή με λίγα λόγια σέβονται τη φύση και τον άνθρωπο, στοχεύουν στην δημιουργία ενωμένης κοινότητας και μοιράζουν δίκαια τους πόρους, δημιουργώντας

τοπικά συστήματα ανταλλαγής. Έχουν μεικτά συστήματα ιδιωτικής και κοινοτικής οικονομίας με προσανατολισμό στην κοινοτική με οικονομικές δραστηριότητες όπως τα εργαστήρια, τα σεμινάρια και την διαμονή των επισκεπτών. Εν τέλει οι οικοκοινότητες θα μπορούσαν να καταταχθούν στις *δημιουργικές αντιστάσεις* γιατί προτείνουν νέους τρόπους ζωής και συνύπαρξης, πιο απλούς, με αποκεντρωμένες πόλεις και ανθεκτικότερη παραγωγή εκτός πλαισίων καπιταλισμού, χωρίς όμως απαραίτητα να προτάσσουν αυτήν την προοπτική. Ορισμένες από αυτές συνιστούν *προεικονιστικές προτάσεις*. Προσφέρουν, όπως οι ίδιες υποστηρίζουν, μια «απλή» λύση στα σύνθετα προβλήματα της κοινωνίας διότι προτάσσουν την εκούσια απλότητα, παράγουν και καταναλώνουν σύμφωνα με τις ανάγκες τις κοινότητας και όχι απλά για να παράγουν. Εφόσον προτείνουν την εξάλειψη της εκμετάλλευσης και των ανισοτήτων, τα άτομα εντός αυτών νοιώθουν ασφάλεια και έχουν ανεβασμένη αξιοπρέπεια και κοινωνική αξία, λόγω της συμβιωτικότητας και της αλληλεξάρτησης. Υπάρχει ελεύθερος χρόνος, λόγω των αργότερων ρυθμών, έτσι ώστε κάθε άτομο να μπορεί να εκφράζεται μέσω διάφορων δραστηριοτήτων (κατασκευές, χορός, διάβασμα, διαλογισμός) και εν τέλει είναι-γίνονται χώροι πολιτικής ζύμωσης καθώς στοχεύουν στην μετάδοση και εξάπλωση της γνώσης και των πρακτικών ώστε να δημιουργούνται εστίες διαφορετικών τρόπων ζωής παντού ή αλλιώς ρωγμές (Holloway). Τέλος θα ήταν καλό να αναφέρουμε πως δεν έχουν όλες οι οικοκοινότητες τα ίδια χαρακτηριστικά, είναι δράσεις και συνδιαμορφώσεις διαφορετικών ανθρώπων με πολύ διαφορετικά υπόβαθρα. Δεν θα ήταν σωστό να λαμβάνονται ούτε ως κάτι στατικό, ούτε ως πανάκεια για τα πάντα, προσφέρουν απλές λύσεις σε κάποια προβλήματα της σημερινής κοινωνίας και συνιστούν δομές ή καλύτερα συναρθρώσεις υπό εξέλιξη που διαδίδονται με ριζώματα (με όρους Deleuze Guattari, 1980), ενώ πολλές από αυτές συνδέονται διαδικτυακά. Το τελευταίο αυτό ζήτημα χρήζει καλύτερης διερεύνησης.

Βιβλιογραφία

Αναστασόπουλος, Ν. (2013). Περιβαλλοντική διαχείριση και νεώτερα εναλλακτικά πρότυπα κοινωνικής και οικιστικής οργάνωσης, Διδακτορική διατριβή, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο

Βαρκαρόλης, Ο. (2012). Δημιουργικές αντιστάσεις και αντεξουσία, Αθήνα, Το παγκάκι

Ιωσηφίδης, Θ. (2008). Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες, Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική

Καβουλάκος, Κ., Γκριτζάς, Γ. (2015). Εναλλακτικοί Οικονομικοί και Πολιτικοί Χώροι, Αθήνα, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, (15-17)

Καλλής, Γ. , Πετρίδης, Π. (2013). Πέρα από το δίλλημα λιτότητα ή ανάπτυξη: 11 κείμενα για την αποανάπτυξη, Αθήνα, Ηλιόσποροι

Καραγεωργάκης, Σ. επιμέλεια (2015). Αναρχισμός και Οικολογία, , Αθήνα, Ευτοπία

Μπούκτσιν, Μ. (1978). Η οικολογία της ελευθερίας, Αθήνα, Διεθνής Βιβλιοθήκη

Μπούκτσιν, Μ. (1993). Ξαναφτιάχνοντας την κοινωνία, Αθήνα, Εξάντας

- Μπούκτσιν, Μ. (2006). Το πρόταγμα του κομμουνισμού, Αθήνα, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια,
- Ντ'αλίζα, Τζ, Ντεμάρια, Φ, Καλλής Γ., (επιμέλεια) (2016). Το λεξιλόγιο της αποανάπτυξης Αθήνα, Εκδόσεις των Συναδέλφων
- Asara, V.; Otero, I.; Demaria F.; Corbera E. (2015). Socially sustainable degrowth as a social-ecological transformation: repoliticizing sustainability, *Sci* (2015) 10:375–384
- Bookchin, M. (2007). What is social ecology? From social ecology and communalism, USA, AK press
- Clark, J. (2010). A Social ecology, (<https://theanarchistlibrary.org/library/john-clark-a-social-ecology>) (18.3.18)
- Deleuze, G.; Guattari, F. (1980). *Mille Plateaux. Capitalisme et Schizophrénie II*; Paris, France Éditions de Minuit:
- GEN,(2018). What is an ecovillage? <https://ecovillage.org/projects/what-is-an-ecovillage/> (πρόσβαση 18.3.18)
- Leach, D. (2013). Λήμμα «prefigurative» στην Εγκυκλοπαίδεια κοινωνικών και πολιτικών κινημάτων. The Wiley Blackwell Encyclopedia of Social & Political movements. <https://onlinelibrary.wiley.com/action/doSearch?AllField=prefigurative&ContentGroupKey=10.1002%2F9780470674871> (πρόσβαση 18/3/2018).
- Demaria, F., Schneider F., Sekulova F., Martinez-Allier J. (2013). What is Degrowth? From an activist slogan to a social movement, *Environmental Values* 22: (191-215)
- Holloway J. (2010). Crack Capitalism, Pluto Press, London, UK
- Jackson, R. (2004). The ecovillage movement, *Permaculture Magazine* no. 4 (http://gaia.org/wp-content/uploads/2016/07/JTRJ_EV-Movement2004.pdf) 17.3.18)
- Kioupkiolis A., Katsanbekis G., (2016). *Radical Democracy and Collective Movements Today. The biopolitics of the Multitude versus the Hegemony of the People.*, London, UK Routledge
- Maeckelbergh, M.(2016). The Prefigurative Turn: The Time and Place of Social Movement Practice. In *Social Sciences for an Other Politics*; Palgrave Macmillan: Cham, Switzerland, pp. 121–134.
- Mason, K. (2014). Becoming Citizen Green: prefigurative politics, autonomous geographies, and hoping against hope, *Environmental Politics*, 23:1, 140-158, DOI: 10.1080/09644016.2013.775725
- Miller, E. (2010). Solidarity economy: Key concepts and issues, Published in Kawano Solidarity Economy I: Building Alternatives for People and Planet. Amherst, MA: Center for Popular Economics
- Ouviña, H., (2013). La política prefigurativa de los movimientos populares en América Latina. Hacia una nueva matriz de intelección para las ciencias sociales. *Acta Sociológica* núm. 62, Septiembre-Diciembre de 2013, pp. 77-104

Petropoulou, C., (2013). “Alternative Networks of Collectivities” and “Solidarity-Cooperative Economy” in Greek cities: Exploring their theoretical origins. *Journal of Regional Socio-Economic Issues*, Volume 3, Issue 2, June 2013

Petropoulou, C., (2018). Social Resistances and the Creation of Another Way of Thinking in the Peripheral “Self-Constructed Popular Neighborhoods”: Examples from Mexico, Argentina, and Bolivia. *Urban Science*, υπό έκδοση.

Raekstad, P., (2017). Revolutionary practice and prefigurative politics: A clarification and defense *Constellations*. p.1–14. Published by John Wiley & Sons Ltd.

Sitrin, M. (2016). Rethinking Social Movements with Societies in Movement. In *Social Sciences for an Other Politics*; Palgrave Macmillan: Cham, Switzerland,; pp. 135–149

Yates, L. (2015). Everyday politics, social practices and movement networks: daily life in Barcelona’s social centres. *Br. J. Sociol.* 2015, 66, 236–258.

[http://iliosporoi.net/\(πρόσβαση:19.3.18\)](http://iliosporoi.net/(πρόσβαση:19.3.18))

<http://dots.freeandreal.org/> (πρόσβαση 19.3.18)

Ecovillages as pre-figurative proposals of new ways of co-existence?

Abstract

In this essay, we investigate the ecovillage attempts in Europe and especially in Greece. The purpose of this work is if the ecovillages could be a pre-figurative politics of an alternative social system and also if they could contribute to the struggles against the environmental deterioration, human exploitation, and social inequality. In this essay, we use quantitative and qualitative methods (participant observation, interview). At the beginning, we present the methods and materials that we used and then we present the ecovillages catalog through the Global Ecovillage Network (GEN). Especially we look into matters as management and use of natural resources (natural building, energy etc), solidarity economy, the women's role and the direct participation of humans in the decision-making process. The results of this work reveal that ecovillages are a multidimensional phenomenon that needs in-depth research. For example, only a few of them appear to have pre-figurative characteristics of a different social structure (anti-patriarchal, anti-capitalist, direct democratically and degrowth characteristics). In the end, we figured that some of them are not practically ecovillages but all collectives propose simple "solutions" in the most complex problems of today's society, by using local traditions and see into more peaceful ways of living. The connectivity and the rhizomatic mode of propagation, in a context of an assemblage theory, is a theme for exploration.

Key words: ecovillages, social ecology, degrowth, solidarity economy, pre-figurative proposals